

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Економічний факультет

Кафедра фінансів і кредиту

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. декана економічного факультету

/Р.І. Грешко

« 12 » *серпня* 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

**«Поведінкові моделі суб'єктів прийняття фінансових
рішень»**

Вибіркова

**Освітньо-професійна
програма**

Фінанси, банківська справа та страхування

Спеціальність

**072 Фінанси, банківська справа, страхування
та фондовий ринок**

Галузь знань

07 «Управління та адміністрування»

Рівень вищої освіти

третій (освітньо-науковий)

Факультет

економічний

Мова навчання:

українська

Чернівці – 2024 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Поведінкові моделі суб'єктів прийняття фінансових рішень» складена відповідно до освітньо-наукової програми «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» галузі знань 07 «Управління та адміністрування», затвердженій рішенням Вченої ради Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича від 27.05.2024 року, протокол № 8 та введена в дію наказом ректора № 184 від 29.05.2024 р.

Розробники:

Марич М.Г., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту

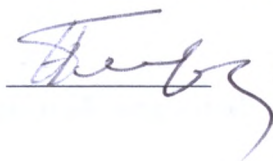
Викладачі:

Марич М.Г., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту

Погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Фінанси, банківська справа та страхування» і затверджено на засіданні кафедри фінансів і кредиту

Протокол № 1 від «12» серпня 2024 року

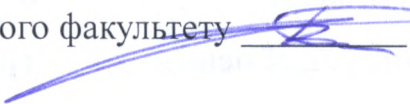
Завідувач кафедри

Нікіфоров П.О.

Схвалено методичною радою економічного факультету

Протокол № 1 від «12» серпня 2024 року.

Голова методичної ради економічного факультету Грешко Р.І.

1. Мета навчальної дисципліни «Поведінкові моделі суб'єктів прийняття фінансових рішень» – поглиблення теоретичних знань та набуття практичних навичок з поведінкових фінансів щодо прийняття індивідуальних фінансових рішень та аналізу поведінки учасників фінансових відносин та ідентифікування поведінкових факторів, які впливають на фінансову систему.

2. Пререквізити. Навчальна дисципліна «Поведінкові моделі суб'єктів прийняття фінансових рішень» відноситься до вибіркової компоненти та згідно структурно-логічної схеми ОНП слухається здобувачами у другому семестрі першого року навчання.

3. Результати навчання. Відповідно до освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії галузі знань 07 Управління та адміністрування спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» (ОНП: «Фінанси, банківська справа та страхування») вивчення дисципліни сприяє формуванню компетентностей та програмних результатів навчання:

Загальні та фахові компетентності

ЗК01. Здатність застосовувати спеціальні інструменти і методи, необхідні для виявлення і розв'язання суттєвих проблем у сфері професійної діяльності та науки, розширення та переоцінки уже існуючих знань і професійної практики, продукувати нові ідеї на межі предметних галузей і здійснювати власні дослідження.

ЗК02. Здатність до організації, планування, реалізації та коригування поетапного процесу ґрунтовного наукового дослідження з дотриманням принципів академічної доброчесності, пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел з відповідним критичним аналізом.

ЗК05. Здатність вільно спілкуватися з питань, які стосуються сфери наукових проблем, з колегами, широкою науковою спільнотою та суспільством в цілому із застосуванням академічної української та іноземної мови у дослідженнях та професійній діяльності.

СК01. Здатність розбудовувати наукове світорозуміння у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

СК02. Здатність до формулювання наукових проблем і завдань та розробки стратегій їх розв'язання на основі інтеграції знань з різних наукових сфер та застосуванням системного підходу.

СК03. Здатність віднаходити методи, необхідні для виконання наукових досліджень у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку на відповідному фаховому рівні, для досягнення наукових результатів, які формують нові знання.

СК04. Здатність до впровадження результатів власних досліджень у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку в науково-педагогічну діяльність та професійну практику у галузі «Управління та адміністрування»

Програмні результати навчання

ПРН01. Мати необхідні концептуальні знання, самостійно мислити, генерувати нові ідеї та гіпотези в рамках фінансової науки та на межі предметних галузей і здійснювати власні дослідження.

- ПРН03.** Мати навички самостійного здійснення наукового дослідження, гнучкого мислення, бути відкритими до нових знань, уміти оцінювати результати самостійної окремої роботи і нести відповідальність за особистий професійний розвиток та навчання інших.
- ПРН05.** Вміти будувати системне наукове світосприйняття, володіти сучасними теоріями і концепціями у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.
- ПРН08.** Самостійно визначати і формулювати нааукові завдання та розробляти стратегії їхнього вирішення шляхом інтеграції знань різних наукових сфер і з застосуванням системного бачення.
- ПРН11.** Вміти критично оцінювати сучасні соціально-економічні процеси в країні та у світі, усвідомлювати тенденції глобальних змін у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.
- ПРН12*.** Вміти обґрунтовувати рекомендації щодо застосування досягнень світової та вітчизняної фінансової науки для розробки фінансової політики держави з акцентом на антропологічні фінанси.

4. Опис навчальної дисципліни

4.1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни «Студії з фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку»												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин					Вид підсумкового контролю	
			кредитів	годин	змістових модулів	лекції	Практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота		
Денна	1	1	3	90		10	20			60		Залік

4.2. Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма навчання					
	Усього	Л	П	лаб.	інд.	с.р.
Тема 1. Емоції як основа поведінкових фінансових рішень	11	2	2			7
Тема 2. Економічна поведінка як передумова формування поведінкових фінансів	13	2	2			9
Тема 3. Інформаційне середовище прийняття фінансових рішень та поведінкові упередження	10	1	2			7

Тема 4. Специфіка проявів поведінкових упереджень і біхевіористичні механізми прийняття фінансових рішень економічними суб'єктами	12	1	2			9
Тема 5. Ключові проблеми поведінкових змін громадян України у сфері особистих фінансів. Фінансова грамотність населення	12	1	3			8
Тема 6. Поведінкові фінансові рішення домогосподарств	10	1	3			6
Тема 7. Поведінкові фінансові рішення в управлінні корпораціями й підприємствами	10	1	3			6
Тема 8. Поведінкові фінанси у фінансовій системі держави	12	1	3			8
Усього годин	90	10	20			60

4.3. Зміст індивідуальних завдань для самостійної роботи аспіранта

п/п	Назва теми	Кількість годин
		денна ф.н.
1	Тема: Роль людини в економічному розвитку суспільства та сучасна поведінкова економіка. Завдання: опрацювати питання щодо розвитку економічної науки у визначенні ролі та місця людини з метою підійти до розуміння теорії поведінкової економіки.	7
2	Тема: Біхевіористична концепція фінансів: теоретичні виміри Завдання: опрацювати питання щодо теоретичних постулатів основного змісту концепції біхевіористичні фінансів, систематизації поведінкових упереджень та їх психологічних складових.	9
3	Тема: Інформаційне середовище прийняття фінансових рішень та поведінкові упередження. Завдання: опрацювати питання щодо визначення інформаційного середовища та суперечностей його впливу на поведінкові упередження економічних суб'єктів при прийнятті фінансових рішень.	7
4	Тема: Специфіка проявів поведінкових упереджень та біхевіористичні механізми прийняття фінансових рішень економічними суб'єктами. Завдання: опрацювати питання щодо характеристик поведінкових моделей суб'єктів фінансових відносин, узагальнень та систематизації поведінкових чинників, ролі фінансової грамотності та культури, їх прикладного використання.	9

5	Тема: Особисті фінанси у фінансовій системі держави та специфіка прийняття рішень у базовій сфері поведінкових фінансів. Завдання: опрацювати питання щодо особистих фінансових рішень громадян, проблем управління доходами, витратами та заощадженнями громадян під впливом поведінкових упереджень.	8
6	Тема: Ключові проблеми поведінкових змін громадян України. Фінансова грамотність населення. Завдання: опрацювати питання впливу психоемоційних та соціальних чинників на поведінкові упередження громадян, питання основних проблем поведінкових змін у фінансових рішеннях та підвищення фінансової культури населення.	6
7	Тема: Інтелектуальні засади біхевіоризму у публічних фінансах. Поведінкові моделі суб'єктів публічних фінансів у сферах оподаткування та бюджетного процесу. Завдання: опрацювати питання теоретичної бази біхевіоризму в сфері публічних фінансах, чинників та мотивів поведінки людей як суб'єктів податково-бюджетних процесів.	6
8	Тема: Поведінкові фінанси у прийнятті рішень суб'єктами корпоративних фінансів та фінансових ринків. Завдання: опрацювати питання щодо поведінкових чинників та середовища прийняття фінансових рішень підприємствами, дії поведінкових упереджень та бізнес-свідомості менеджменту, інвестиційних стратегій на фінансових ринках.	8
Всього годин		60

5. Освітні технології, методи навчання і викладання навчальної дисципліни

Для викладання навчальної дисципліни «Поведінкові моделі суб'єктів прийняття фінансових рішень» можуть бути використані наступні освітні технології:

Використання онлайн-презентацій: вони можуть бути створені викладачем або здобувачем та включати пояснення концепцій, приклади і вправи, щоб здобувач міг краще зрозуміти матеріал. Використання платформ для веб-конференцій, таких як Zoom або Google Meet, дозволяє здобувачам та викладачам спілкуватися в режимі реального часу. Викладач може проводити лекції, задавати запитання та спілкуватися зі здобувачами.

Використання соціальних мереж: використання платформ соціальних мереж, таких, наприклад, як Facebook або Telegram може стимулювати активну комунікацію між здобувачами та викладачем. Це дозволяє здобувачам ділитися думками, задавати запитання та обговорювати теми, пов'язані з функціонуванням фінансових систем національного і глобального рівнів.

Використання онлайн-платформ для навчання: Існують спеціалізовані онлайн-платформи для навчання (до прикладу Київська школа економіки), які надають доступ до курсів з фінансових дисциплін. Ці платформи можуть містити відеоуроки, завдання, оцінювання та форуми для обговорень.

Ці технології можуть використовуватися окремо або в поєднанні з:

- вербальні методи (лекція, бесіда, диспут, пояснення, розповідь тощо);
- практичні методи (практичні роботи);

- пояснювально-ілюстративні методи;
- проблемно-пошукові методи;
- ситуаційні завдання;
- робота з інформаційними ресурсами: з навчально-методичною, науковою, нормативною літературою та інтернет-ресурсами;
- самостійна робота над індивідуальним завданням або за програмою навчальної дисципліни;
- дистанційне навчання з використанням відповідних онлайн-платформ.

Методи оцінювання:

- усне опитування;
- письмове опитування;
- презентація результатів виконаних завдань;
- розв’язування практичних ситуацій;
- можливість зарахування результатів отриманих у рамках неформальної освіти;
- підсумковий контроль – залік.

6. Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

6.1. Критерії підсумкового оцінювання

Навчальний матеріал розподілено за вісьмома темами, чотири із них оцінюються максимально по сім балів, чотири, які виносяться на самостійне опрацювання – по вісім балів. Сумарно під час навчання здобувач може отримати максимально 60 балів; ще максимально 40 балів він може отримати під час заліку.

Формами поточного контролю є усна чи письмова (тестування, есе, фіксований виступ, творча робота, наукова публікація) відповідь здобувача, презентація матеріалів з аналізу заявлених тем.

Форма підсумкового контролю – залік.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- презентація результатів виконання індивідуальних завдань;
- презентація результатів виконання командних завдань;
- ділові ігри;
- розв’язування практичних ситуацій;
- тестування;
- письмові контрольні роботи.

6.2. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)								Кількість балів (залік)	Сумарна к-ть балів
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	40	100
7	7	7	7	8	8	8	8		

6.3. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Зараховано	A (90-100)	Відмінно
	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	Добре
	D (60-69)	Задовільно
	E (50-59)	Достатньо
Незараховано	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

7. Рекомендована література

7.1. Основна

1. Генріх Бортіс. Інституції, поведінка та економічна теорія: внесок до класико-кейнсіанської політичної економії / перекл. з англ. Т. Бардадим. К.: ВД «Києво-Могилянська академія». 2007. 560 с.
2. Даниель Канеман. Думай медленно...решай быстро: / перекл. з англ. М.: Издательство АСТ. 2015. 633 с.
3. Корнеєв В.В. Поведінкові фінанси та інвестування в експлоатативній економіці. URL: <http://iee.org.ua/ua/publication/211/>
4. Кузьмук С.Г. Досвід практичного застосування біхевіористичної концепції у фінансах та особливості його використання в Україні / *Сучасні тенденції інституціональних трансформацій фінансової системи України*: кол. монографія / за заг. ред. П.О. Нікіфорова. Чернівці: Технодрук, 2018. С. 168-179.
5. Ложкін Г.В., Комаровська В.Л. Економічна психологія: навч. посіб. К.: Видавничий дім «Персонал». 2014. 412 с.
6. Нікіфоров П.О., Марич М.Г. Поведінкові фінанси. Навчальний посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2022. 98 с.
7. Річард Таллер. Поведінкова економіка. Чому люди діють ірраціонально і як отримати з цього вигоду. К.: Наш формат. 2021. 464 с.
8. Кас Санстейн, Річард Талер Поштовх. Як допомогти людям зробити правильний вибір: пер. з англ. О. Захарченко. К.: Наш формат, 2017. 312 с.
9. Формування фінансової поведінки домогосподарств в Україні: монографія / В. М. Мельник, І. Д. Якушик, І. А. Ломачинська, О. О. Драган. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2014. 212 с.

7.2. Додаткова

1. Брус С.І., Бублик Є.О., Корнеєв В.В. Поведінкові фінанси і трансформація ринку фінансових послуг. *Вісник Інституту економіки та прогнозування*. 2012. № 9. С.30-36.
2. Ватаманюк О.З. Біхевіористський підхід у сучасній економічній теорії. *Економічна теорія*. 2006. № 1. С. 40-51.

3. Ватаманюк О.З. Раціональність поведінки людини в економічній науці: класичний та неокласичний підходи. *Економічна теорія та право*. 2018. № 2 (33). С. 11-25.
4. Грешко Р.І., Харабара В.М., Третьякова О.В. Поведінкові фінанси: сутність та основні теоретичні блоки. *Ефективна економіка*. 2021. Випуск 4. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2021/107.pdf
5. Євдокімова О.О., Топоркова І.В. Психологічні складові фінансової діяльності. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2013. №14. С. 89-97.
6. Зимовець В.В., Терещенко О.О. Корпоративні фінанси як домінанта фінансової науки. *Фінанси України*. 2015. № 9. С. 78-95.
7. Кизима Т.О. Поведінкові фінанси у концепціях класичної та інституціональної теорій. *Світ фінансів*. Тернопіль, 2013. Вип. 3. С. 7-18.
8. Кривий В.І. Передумови виникнення поведінкової економіки. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки*. Херсон, 2016. Вип. 18. С. 12-16.
9. Крикун В.А. Теорія поведінкової економіки в дослідженні українського ринку за роки незалежності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. С. 18-22.
10. Крупка І.М. Поведінкові аспекти функціонування фінансового ринку. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2017. Вип. 37. Ч. 1. С. 285-298.
11. Кузьмук С.Г. Оптимістичні упередження українських управлінців. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Ужгород: ДВНЗ «Ужгор. нац. ун-т». 2017. Вип. 15. С. 163-168.
12. Кузьмук С.Г. Прийняття фінансових рішень в умовах невизначеності: поведінковий аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. Одеса: Міжнар. гуманіт. ун-т. 2017. № 26. С. 88-91.
13. Нікіфоров П.О., Качур Т.І., Реалізація концепції поведінкових фінансів у дослідженнях трансформацій сфери публічних фінансів. *Науковий вісник Чернівецького університету: Економіка*. 2021. Вип. 830. С. 37-44.
14. Нікіфоров П.О., Кузьмук С.Г. Економічна людина та біхевіористична концепція теоретичних досліджень у фінансовій науці. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2016. Вип. 773-774. С. 3-7.
15. Нікіфоров П.О. Фінансова грамотність населення та проблеми поведінкових змін у сфері особистих фінансів в Україні. *Фінансові інструменти сталого розвитку економіки* : матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції (12 травня 2022 р.). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2022. 467 с. С. 370-373.
16. Нікіфоров П.О., Третьякова О.В. Поведінкові фінанси: теоретичні підходи та сучасна прагматика. Scientific Collection «InterConf», (104): with the Proceedings of the 6 th International Scientific and Practical Conference «Science, Education, Innovation: Topical Issues and Modern Aspects» (April 16-18, 2022). Tallinn, Estonia: Ühingu Teadus juhatus, 2022. 332 p. С. 29-32. <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/issue/view/16-18.04.2022/728>
17. Ліпич М.А. Поведінкові фінанси: концептуалізація поняття. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечнікова*. 2014. Т. 19. Вип. 3/4. С. 54-58.
18. Рекун І.І. Теоретичне обґрунтування поведінки суб'єктів економічної безпеки. *Економіка & держава*. 2015. № 6. С. 56-64.
19. Нікіфоров П.О., Марич.М.Г. Поведінкові фінанси як науково-дослідна конструкція. RECENT ADVANCES IN GLOBAL SCIENCE Vaiga (Vilnius, Lithuania).16-18 серпня 2022.

20. Терещенко О.О. Контролінг поведінки в концепції біхевіористичних фінансів. *Фінанси України*. 2011. № 10. С. 104-116.
21. Швалюк Л. Поведінкова економіка. Український контекст. Тиждень.ua. 2017. URL: <https://tyzhden.ua/Economics/203054>.
22. Як маніпулюють інформацією. Медіа Драйвер. URL: http://mediadrivervonline/manipuliatsiyi_ta_propahanda/yak-manipulyuyut-informatsiyeyu/
23. Чернобай Л.І., Широн Ю.О. Поведінкова економіка : сутність та підходи до визначення. *Психологічні виміри культури, економіки, управління : науковий журнал*. Львів, 2016. Вип. VIII. С. 71-78.

8. Інформаційні ресурси:

Офіційні сайти органів державного управління України та міжнародних фінансових організацій

1. Державна податкова служба України - <https://tax.gov.ua/>
2. Державна служба статистики України – <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Кабінет Міністрів України – [http:// www.kmu.gov.ua](http://www.kmu.gov.ua)
4. Міністерство економіки України – <http://www.me.gov.ua>
5. Міністерство фінансів України – <http://www.minfin.gov.ua>
6. Національний банк України – [http:// www.nbu.gov.ua](http://www.nbu.gov.ua)
7. Організація економічної співпраці та розвитку (OECD) <http://www.oecd.org/>
8. Міжнародний валютний фонд – <http://www.imf.org/>

Офіційні сайти науково-дослідних інститутів і центрів, пошукових систем:

1. База українського законодавства в Інтернет – www.lawukraine.com
2. Інститут глобальних стратегій – www.igls.com.ua
3. Український центр економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова – www.ucerps.org

Офіційні сайти наукових і електронних бібліотек:

1. Електронна бібліотека – www.lib.com.ua
2. Наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича – <http://library.chnu.edu.ua/index.php?page=ua>
3. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського – www.nbuv.gov.ua